

LIETUVOS RESPUBLIKOS VALSTYBINĖ DARBO INSPEKCIJA PRIE SOCIALINĖS APSAUGOS IR DARBO MINISTERIJOS

Adresatams pagal sąrašą

2026-02- Nr. SD-127

DĖL VŠĮ LIETUVOS NACIONALINIS RADIJAS IR TELEVIZIJA PATIKRINIMO

Lietuvos Respublikos valstybinėje darbo inspekcijoje prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – VDI) gautas Lietuvos Respublikos Seimo Audito komiteto 2025 m. gruodžio 17 d. sprendimas Nr. 141-S-1 Dėl LRT veiklos audito rezultatų. Šio sprendimo 4.1. p. VDI pavesta atlikti patikrinimą, įvertinant, ar LRT sudarytos autorinės ir paslaugų teikimo sutartys atitiko teisės aktų reikalavimus ir nesudarė galimybių piktnaudžiauti netipinėmis darbo santykių formomis, taip pat nesudarė galimybių darbdavio galios demonstravimui prieš darbuotoją (pavyzdžiui psichologinis smurtas darbe).

Informuojame, kad VŠĮ Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos (toliau – LRT) tyrimą VDI inicijavo įvertinusi Valstybės kontrolės valstybinio audito 2025 m. spalio 31 d. ataskaitą Nr. VAE-10 bei reaguodama į visuomenės informavimo priemonėse pateiktą ir tiesiogiai gavusi piliečių informaciją dėl viešo intereso.

Vykdam patikrinimą VDI 2025-11-18 išsiuntė LRT nurodymą pateikti su fiziniaisiais asmenimis ir su darbuotojais, dirbančiais pagal darbo sutartis, sudarytas autorines ir paslaugų teikimo sutartis, kartu pateikiant ir kūrinio priėmimo-perdavimo dokumentus bei tų darbuotojų darbo sutartis ir pareigybės aprašymus. Taip pat paprašyta pateikti informaciją kiek 2024 m. bei 2025 m. LRT buvo sudaryta autoriinių sutarčių, kiek paslaugų teikimo sutarčių ir kiek iš jų buvo sudaryta su darbuotojais, dirbančiais pagal darbo sutartis, bei nurodyti ar yra atvejų, kai fiziniai, asmenys dirbantys pagal autorines sutartis ar paslaugų sutartis, atlieka tą pačią funkciją kaip ir darbuotojai, dirbantys pagal darbo sutartis, jeigu taip, tai koks skaičius ir kokiais atvejais LRT sudaro darbo sutartis, o kada sudaro autorinę ar paslaugų sutartį.

Patikrinimo metu nustatyta, kad 2024 m. buvo sudaryta 1714, 2025 m. – 986 autorinės sutartys. Iš jų su darbuotojais, dirbančiais pagal darbo sutartis buvo sudaryta 2024 m. – 292, 2025 m. – 202 autorinės sutartys. Paslaugų teikimo sutarčių 2024 m. buvo sudaryta 434, 2025 m. – 430. Iš jų su darbuotojais, dirbančiais pagal darbo sutartis buvo sudaryta 2024 m. – 4, 2025 m. – 2 paslaugų teikimo sutartys. Įvertinus duomenis nustatyta, kad yra atvejų, kai su tais pačiais asmenimis sudaromos pakartotinės paslaugų sutartys.

LRT informavo, kad yra atvejų kada fiziniai asmenys dirbantys pagal autorines sutartis, atlieka tą pačią funkciją kaip ir kiti darbuotojai, dirbantys pagal darbo sutartis, o būtent 2024 m. – 908, 2025 m. – 472 tokių autoriinių sutarčių. Iš jų su darbuotojais,

dirbančiais pagal darbo sutartis buvo sudaryta 2024 m. – 150, 2025 m. – 100 autorių sutarčių. Taip pat buvo sudaryta 2024 m. – 97, 2025 m. – 93 paslaugų teikimo sutarčių, kada fiziniai asmenys dirbantys pagal paslaugų sutartis, atlieka tą pačią funkciją kaip ir darbuotojai, dirbantys pagal darbo sutartis. Iš jų su darbuotojais, dirbančiais pagal darbo sutartis buvo sudaryta 2024 m. – 1. 2025 m. tokių sutarčių nebuvo.

Teisinis reglamentavimas:

Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas (toliau - ATGTJ):

2 str. 5 p. Autorių teisių subjektas – autorius, kitas fizinis asmuo arba juridinis asmuo, šio Įstatymo nustatytais atvejais turintis išimtinės turtinės autorių teises, taip pat fizinis asmuo arba juridinis asmuo, kuriems perėjo išimtinės turtinės autorių teisės (autorių teisių perėmėjas).

2 str. 32 p. Kūrinys – originalus kūrybinės veiklos rezultatas literatūros, mokslo ar meno srityje, nepaisant jo meninės vertės, išraiškos būdo ar formos.

11 str. 1 p. Autorių teisės į audiovizualinį kūrinį priklauso jį sukūrusiems autoriams, kuriais laikomi režisierius, scenarijaus autorius, dialogo autorius, dailininkas, operatorius ir muzikos (su tekstu arba be teksto), sukurtos specialiai šiam audiovizualiniam kūriniui, autorius. Anksčiau sukurtų kūrinių, kurie yra perdirbti arba įtraukti į audiovizualinį kūrinį, autoriai turi autorių teises į savo kūrinius.

39 str. 3 d. Sutartys dėl kūrinių redagavimo, mokymų, konsultavimo, organizacinių ir techninių paslaugų ar kitokių paslaugų teikimo nelaikomos autorinėmis. Autorinėmis sutartimis taip pat nelaikomos sutartys, kurių dalykas nėra autorių turtinių teisių į kūrinių perdavimas ar suteikimas.

41 str. 1 d. Pagal autorinę kūrinio užsakymo sutartį autorius įsipareigoja sukurti sutarties sąlygas atitinkantį kūrinį ir perduoti užsakovui sutartyje nurodytas autorių turtines teises į kūrinį arba suteikti užsakovui teises naudoti kūrinį nurodant kūrinio naudojimo būdą, o užsakovas įsipareigoja sumokėti autoriui sutartyje nustatytą autorinį atlyginimą, jeigu kitaip nenustatyta sutartyje.

Lietuvos Respublikos darbo kodekso 32 str.:

Darbo sutartis – darbuotojo ir darbdavio susitarimas, pagal kurį darbuotojas įsipareigoja būdamas pavaldus darbdaviui ir jo naudai atlikti darbo funkciją, o darbdavys įsipareigoja už tai mokėti darbo užmokestį. Pavaldumas darbdaviui reiškia darbo funkcijos atlikimą, kai darbdavys turi teisę kontroliuoti ar vadovauti tiek visam darbo procesui, tiek ir jo daliai, o darbuotojas paklūsta darbdavio nurodymams ar darbovietėje galiojančiam tvarkai. Atliekant darbo funkciją, kylanti komercinė, finansinė ar gamybinė grėsmė tenka darbdaviui.

LRT vidaus teisės aktai

VšĮ Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos autorių ir paslaugų teikimo sutarčių sudarymo ir kontrolės tvarkos aprašas (toliau – LRT sutarčių sudarymo aprašas) (LRT 2023 m. birželio 20 d. įsakymas Nr. VĮ-93 (su pakeitimais 2025 m. birželio 18 d. įsakymo Nr. VĮ-153):

- Ilgalaikė autorinė užsakymo sutartis – tai dvišalė kūrinio ar gretutinių teisių objekto užsakymo sutartis, sudaroma tarp LRT ir autoriaus ar gretutinių teisių subjekto periodiškai pasikartojantiems kūriniams ar gretutinių teisių objektams sukurti ar atlikti. Viena šalis (autorius ar jo teisių turėtojas) perduoda arba suteikia autorių turtines teises į literatūros, mokslo ar meno kūrinį arba įsipareigoja sukurti sutartyje nurodytą kūrinį ir perduoti ar suteikti autorių turtines teises į jį kitai šaliai (teisių perėmėjui ar licenciatui), o kita šalis įsipareigoja naudoti kūrinį arba pradėti juo naudotis sutartyje nustatytais sąlygomis ir sumokėti nustatytą autorinį atlyginimą, jeigu sutartyje nenustatyta kitaip. Ilgalaikės autorinės sutarties požymiai yra šie: savarankiškumas/ nepriklausomumas, pasikartojamumas, sukuriama daugiau nei vienas projektas/ programa/ kūrinys (1.7 p.).

- Paslaugų teikimo sutartis – tai dvišalė sutartis, sudaroma tarp LRT ir paslaugų teikėjo periodiškai pasikartojančioms paslaugoms suteikti. Paslaugų teikėjas – tai juridinio

asmens statusą turintis asmuo arba asmuo, vykdančis individualią veiklą. Sutartys dėl paslaugų teikimo nelaikomos autorinėmis sutartimis. Viena šalis (paslaugų teikėjas) įsipareigoja pagal LRT užsakymą suteikti tam tikras nematerialaus pobūdžio (intelektines) ar kitokias paslaugas, nesusijusias su materialaus objekto sukūrimu (atlikti tam tikrus veiksmus arba vykdyti tam tikrą veiklą), o LRT įsipareigoja už suteiktas paslaugas atsiskaityti. Užsakymai teikiami atitinkamu sezonu arba nurodant tikslų terminą, per kurį paslauga turi būti suteikta. Paslaugų sutartims būdingi požymiai: nuolatinis, rutininis tam tikrų darbų atlikimas; tęstinumas, pasikartojamumas, savarankiškumas (1.8 p.).

- Darbo sutartis – tai darbuotojo ir LRT susitarimas, pagal kurį darbuotojas įsipareigoja būdamas pavaldus darbdaviui ir jo naudai atlikti darbo funkciją, numatytą pareiginėse nuostatose, o darbdavys kiekvieną mėnesį įsipareigoja už tai mokėti darbo užmokestį. Pavaldumas darbdaviui reiškia darbo funkcijos atlikimą, kai darbdavys turi teisę kontroliuoti ar vadovauti tiek visam darbo procesui, tiek ir jo daliai, o darbuotojas paklūsta darbdavio teisėtiems nurodymams ar darbovietėje galiojančiai tvarkai. Darbo sutartims būdingi požymiai: pavaldumas, susitarimas dėl funkcijos, atlygintinumas (1.9 p.).

- Rengiant sutartis pagal LRT generalinio direktoriaus įsakymu patvirtintas tipines sutarčių formas, yra pildomi tik tipinės formos tušti/atrakinti laukai (pasirašantys asmenys, atstovavimo pagrindas, fizinio ar juridinio asmens pavadinimas, rekvizitai, kiekiai, kaina, tikslus sutarties objekto apibūdinimas ir pan.). Tipinių sutarčių punktai netikslinami ir nekeičiami (III sk. 3 p.).

- Autorinės ar paslaugų teikimo sutartys su asmenimis, kurie yra LRT darbuotojai, sudaromos tik tais atvejais, kai autorinės sutarties objektas yra visiškai nesusijęs su įprastu darbuotojo darbo pobūdžiu ir atliekamomis funkcijomis, apibrėžtu jo darbo sutartyje, pareigybės aprašyme, struktūrinio padalinio, kuriame tas darbuotojas dirba, nuostatuose, kituose LRT vidaus dokumentuose ir/ar darbdavio teisėtų pavedimų vykdymu (III sk. 12 p.).

- Autoriams ar paslaugų teikėjams, pagal poreikį, kai objektyviai pagrindžiamas būtinumas, gali būti išduodamos šios priemonės: PRESS pažymėjimas, Praėjimo kontrolės raktas, IT organizacinė technika (kompiuteris, telefonas ir pan.), Specifinė technika (V sk. 1 p.).

- Autoriams ar paslaugų teikėjams, pagal poreikį, kai objektyviai pagrindžiamas būtinumas, gali būti suteikiamos šios prieigos, kurias suteikia IT skyrius: Prieigos prie IT sistemų, duomenų bazių, el. paštas (V sk. 2 p.).

- Autorius ar paslaugų teikėjas ne vėliau kaip paskutinę autorinės ar paslaugų teikimo sutarties galiojimo dieną privalo grąžinti LRT suteiktas priemones (V sk. 9 p.).

Sutarčių rengimo gairės (LRT 2023 m. sausio 23 d. įsakymas Nr. VĮ-15). Gairėse nurodyta autorinių, paslaugų ir darbo sutarčių požymiai. Išskirta, kad komercinė, finansinė ar gamybinė rizika autorinės sutarties atveju tenka - Autoriui (veikia savo rizika – jo darbo valandų, medžiagų įsigijimo išlaidos, sukurto kūrinio pardavimo kaina ar kitokie komercinė sėkmė tiesiogiai lemia jo gaunamo finansinio atlygio dydį, kuris gali būti mažesnis negu sąnaudos šiam kūrinui sukurti); paslaugų teikimo sutarties atveju - Paslaugos teikėjui (veikia savo rizika – jo darbo valandų, medžiagų įsigijimo išlaidos, sukurto produkto pardavimo kaina ar kitokie komercinė sėkmė tiesiogiai lemia jo gaunamo finansinio atlygio dydį, kuris gali būti mažesnis negu sąnaudos šiam rezultatui pasiekti); darbo sutarties - LRT (darbdavys prisiima riziką – darbo rezultato panaudojimo sėkmė nedaro įtakos darbdavio prievolei sulygtu būdu atsiskaityti su darbuotoju). Numatyta, kad autorinių, paslaugų sutarčių atvejais mokama už autorinį darbą ar suteiktas paslaugas, tačiau nėra padidinto apmokėjimo už viršvalandžius, darbą naktį, poilsio ar švenčių dienomis, nėra atostogų, atostogų grafikas nesudaromas, yra numatyta nuotolinio darbo galimybė.

Sutarčių rengimo gairėse numatyta, galimų veiklų pagal autorines ar paslaugų teikimo sutartis (pagal veiklos objektą) pavyzdžiai (pvz.: aprašymai LRT archyvu - sutartys dėl kūrinių redagavimo, mokymų, konsultavimo, organizacinių ir techninių paslaugų ar kitokių paslaugų teikimo nelaikomos autorinėmis. Todėl iš sutarties objekto tik vienas elementas „aprašymas“ gali būti laikomas kūriniu, jei atitinka kūrinui keliamus

reikalavimus; TV laidų scenarijai - scenarijus yra laikytinas audiovizualinio kūrinio sudedamąja dalimi). Taip pat nurodoma, kad Veikla pagal paslaugų teikimo sutartis yra tekstų redagavimas, vaizdinis apipavidalinimas, radijo laidų vedimas, meninis-vaizdinis apipavidalinimas ir straipsnių vertimas.

Sutarčių rengimo gairėse numatyta Apžvalgos, naujienos, ir interviu - Įprastiniai informaciniai pranešimai nesaugomi kaip kūriniai, todėl dalis sutarties objekto, kuri apima „naujienas“, nelaikytina kūriniais ir dėl jų autorinės sutartys nėra sudaromos.

Šalys susitaria ir patvirtina (2 p.), kad Autorius dėl Sutarties dalyko nėra susijęs su LRT jokiais darbo, jungtinės veiklos, atstovavimo ar agentavimo santykiais, nėra jai pavaldus, neprivalo paklusti LRT darbo tvarkai ar darbo drausmei ir privalo vykdyti LRT nurodymus tik tiek, kiek tai susiję su Autoriaus įsipareigojimų pagal Sutartį vykdymu ir Lietuvos Respublikos teisės aktų reikalavimais. Tuo atveju, jeigu Autoriui dėl Kūrinio sukūrimo tektų pasinaudoti LRT turima infrastruktūra, kaip numatyta šios Sutarties 5.4. punkte, tai nedarys jokios įtakos šiame Sutarties punkte užfiksuotam šalių susitarimui ir supratimui, jog jų nesieja darbo, jungtinės veiklos, atstovavimo (agentavimo) ar pavaldumo santykiai.

LRT įsipareigoja: (5.3 p.) autoriaus prašymu suteikti Kūrinio sukūrimui reikalingas gamybos priemonės. <...> Šalių susitarimu atlygis už pasinaudojimą LRT infrastruktūra yra įvertintas Šalims susitarus dėl autorinio atlyginimo, kaip numatyta šios Sutarties 15 punkte, ir joks papildomas atlygis LRT už pasinaudojimą jos infrastruktūra nėra mokamas (5.4 p.).

Sutarčių rengimo gairių 1 priede akcentuojama, kad vadovaujantis Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo 23 str. 2 d. neatsižvelgiant į tai, ar žurnalistas su viešosios informacijos rengėju susijęs darbo santykiais, viešosios informacijos rengėjas turi su žurnalistu raštu susitarti dėl žurnalisto autorinio kūrinio panaudojimo. 1 priede nurodoma, kad LRT su žurnalistais, nepriklausomai, ar jie dirba darbo sutarčių pagrindu, ar veikia kitais pagrindais, su juo privalo būti sudaromas raštu susitarimas dėl autorinių kūrinių panaudojimo. Jei tokia sutartis nesudaroma – kyla pareiga atsiskaityti su žurnalistu įstatymo pagrindu.

Autorinės kūrinio užsakymo sutarties 1 priede nustatyta, kad LRT ir kita Sutarties šalis, atsižvelgdami į tai, kad kita Sutarties šalis pagal šią Sutartį naudojasi LRT patalpose esančiais Sutartyje nurodytais resursais, susitaria dėl įsipareigojimų:

- LRT įsipareigoja suteikti kitai Sutarties Šaliai Kūriniui sukurti įrenginius, priemones, atitinkančias būtinuosius darbuotojų saugos ir sveikatos reikalavimus, nustatytus teisės aktuose.

- Kita Sutarties Šalis įsipareigoja LRT patalpose ir teritorijoje laikytis darbuotojų saugos ir sveikatos bei priešgaisrinės saugos teisės aktų reikalavimų <...> nedirbti su techniškai netvarkingomis priemonėmis <...>.

LRT patikrinimo išvados

Išanalizavus LRT pateiktus dokumentus atsižvelgiant į teisinį reglamentavimą ir teismų praktiką dėl civilinių santykių atribojimo nuo darbo santykių konstatuotina:

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (toliau – LAT) pasisakydamas dėl civilinių ir darbo sutarčių sąveikos, yra pabrėžęs, kad darbo sutartis yra viena iš pagrindinių asmens teisės į darbą įgyvendinimo teisinių formų, tačiau darbas, kaip tam tikra veikla ar kūrimo procesas, gali būti panaudojamas ir darbo rezultatas gaunamas ne tik darbo, bet ir kitomis teisinių santykių formomis, pavyzdžiui, sudarant civilinės teisės reguliuojamas sutartis (LAT 2001 m. sausio 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-123/2001; 2002 m. spalio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-1129/2002; 2006 m. birželio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-387/2006).

Teismų praktikoje laikomasi pozicijos, kad darbo teisinių santykių subjektams nedraudžiama susitarti ir dėl kitokio pobūdžio tarpusavio teisių ir pareigų, jeigu tai neprieštarauja imperatyvams. Darbdavys gali sudaryti su darbuotoju susitarimus, kurie

susiję su darbo santykiais, nors jis savaime nėra darbo teisiniai santykiai (LAT Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-169/2009). Vadovaujantis Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 2 str. 7 d., gyventojas gali gauti pajamų ar kitokios ekonominės naudos per testinį laikotarpį. O to paties įstatymo 35 str. 2 d. nurodyta, kad nuolatinis Lietuvos gyventojas, prieš pradėdamas vykdyti kokios nors rūšies individualią veiklą, privalo apie tai informuoti mokesčio administratorių ne vėliau kaip prieš vieną darbo dieną iki veiklos vykdymo pradžios centrinio mokesčio administratoriaus nustatyta tvarka.

LAT išskiria darbo sutarties požymius atribojančius ją nuo civilinių santykių:

pirmasis darbo sutarties požymis - darbuotojo įsipareigojimas darbdaviui atlikti darbo funkciją. Pagal Darbo kodekso 34 str. 2 d., darbo funkcija gali būti bet kokių veiksmų, paslaugų ar veiklos atlikimas, taip pat tam tikros profesijos, specialybės, kvalifikacijos darbas. Pagal darbo sutartį įsipareigojama atlikti ne konkrečius darbus, susitariama ne dėl konkretaus darbo rezultato pasiekimo, bet dėl darbo funkcijos vykdymo. LRT tyrimo metu pateiktose autorinėse sutartyse visuomet buvo sutarta dėl tam tikro kūrinio (literatūrinės dalies scenarijaus, vedėjo vaidmens, unikalių tekstų, apžvalgų, ir t.t.) sukūrimo. Paslaugų teikimo sutartimis sutarta dėl vaizdo grafikos paslaugų teikimo, programos sukūrimo ir vedėjo paslaugų, tekstinio vaizdo kūrinių aprašymo ir idėjų vaikų ir jaunimo projektuose kūrimo. Aptariamais atvejais autorinių ar paslaugų teikimo sutarčių objektas yra konkretus kūrinys ar paslauga, neišsiplečiant į papildomas darbinės funkcijas nesusijusias su civilinės sutarties atlikimu, todėl negalima teigti, kad LRT sudarant autorines, ar paslaugų teikimo sutartis buvo sutariama dėl darbo funkcijos atlikimo, o ne dėl konkretaus rezultato;

antrasis darbo sutarties požymis yra darbdavio įsipareigojimas mokėti darbuotojui už darbo funkcijos atlikimą darbo užmokestį, kuris mokamas periodiškai, yra testinio pobūdžio, susijęs su tam tikru laiko tarpu. Tuo tarpu atliekant konkrečią užduotį civilinės sutarties pagrindu paprastai sumokama tinkamai įvykdžius sutartį ir priėmus galutinį darbo rezultatą. Išanalizavus LRT pateiktas autorines ir paslaugų teikimo sutartis nustatyta, kad LRT mokėdavo įvykdžius sutartį ir priėmus galutinį darbo rezultatą. Autorinių sutarčių atvejais pasirašius kūrinio perdavimo aktą, paslaugų teikimo sutarties atveju buvo apmokama už paslaugas pagal pateiktas sąskaitas faktūras. Duomenų apie periodinius mokėjimus nesusijusius su priimtu kūriniu, ar paslauga tyrimo metu nenustatyta;

trečiasis darbo sutarties požymis yra darbuotojo pavaldumas darbdaviui atliekant darbo funkciją. Pavaldumas darbdaviui reiškia darbo funkcijos atlikimą, kai darbdavys turi teisę kontroliuoti ar vadovauti tiek visam darbo procesui, tiek ir jo daliai, o darbuotojas paklūsta darbdavio nurodymams ar darbovietėje galiojančiai tvarkai (DK 32 str. 2 d.). Šis požymis taip pat leidžia atskirti darbo santykį nuo kitų panašių, visų pirma civilinių sutarčių pagrindu susiklostančių santykių, kuriuose įsipareigojama atlikti darbą mainais į atlyginimą, tačiau tai daroma savarankiškai, be kitos šalies teisės vienvaldiškai reguliuoti darbo atlikimo procesą. Darbo santykiams būdingas pavaldumas reiškia, jog darbo funkcijų atlikimas yra neatskiriamas nuo darbdavio kontrolės ir nepakanka vien tam tikro tarp šalių susiklosčiusio pavaldumo, nulemta vykdomos veiklos specifikos, ar nustatyto atsiskaitymo už veiklos rezultatus, nes atsiskaitymas už atliktą darbą yra būdingas tiek darbo, tiek civilinėmis sutartimis. LRT pateiktos autorinės ir paslaugų teikimo sutartys, kaip jau minėta anksčiau, yra rengiamos pagal patvirtintas tipines sutarčių formas. Įvertinus LRT pateiktas sutartis negalima teigti, kad kuriant konkretų kūrinį, ar atliekant paslaugas civilinės sutarties santykių dalyvis šios sutarties vykdymo metu būtų pavaldus LRT. Tyrimo metu nepaneigtas autorių ir paslaugų teikėjų savarankiškumo požymis.

LAT išskirtus darbo sutarties požymius atribojančius ją nuo civilinių santykių taiko praktikoje ir administracinio nusižengimo bylas nagrinėjantys teismai (Kauno apygardos teismo nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. AN2-142-923/2025, Vilniaus apygardos teismo nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. AN2-110-365/2025).

Įvertinus LRT pateiktas Autorines kūrinio užsakymo sutartis ir vienkartinės autorines

sutartis nustatyta, kad jos yra tipinės, atitinka VŠĮ Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos autorių ir paslaugų teikimo sutarčių sudarymo ir kontrolės tvarkos aprašo III sk. 3 p. nuostatas. Autorinės sutartys visais analizuotais atvejais buvo sudarytos dėl kūrinio – originalaus kūrybinės veiklos rezultato sukūrimo, kas atitinka ATGTĮ 2 str. 32 p. nuostatas. LRT pateiktos sutartys yra civilinės teisinės (autorinės) prigimtys, nes jų turinys patvirtina, kad kiekvieną kartą pagal autorines sutartis autorius turėjo sukurti kūrinį – scenarijų, vaidmenį ar audiovizualinį kūrinį. Autorines sutartis LRT sudarė su autorių teisių subjektais – fiziniais asmenimis, autoriais (vedėjais, vaidmens atlikėjais, scenaristais, vaizdo ir garso režisieriais, operatoriais), turinčiais turtines autorių teises, kurie pagal autorines sutartis perdavė LRT sukurtus kūrinius ir gretutinių teisių objektą, atitinkantį šios autorinės sutarties sąlygas, o užsakovė įsipareigojo sumokėti (ir sumokėjo) už tai autorių atlyginimą.

Įvertinus sutarčių sąlygas ir palyginus su pateiktais panašias funkcijas atliekančių darbuotojų pareigybės aprašymais nustatyta, kad nors ir yra funkcijos panašumas, tačiau autorių sutarčių sudarymo atvejais numatytas autorinio kūrinio sukūrimas ir teisių perdavimas LRT, dalis sutarčių yra vienkartinės (pvz., vaidmuo rugsėjo 1 d. koncertui), o pareigybės aprašymuose yra ne tik funkcijos, kurios panašios į autorinėmis sutartimis perkamus kūrinius, bet visais atvejais nustatytos ir kitos platesnės funkcijos, darbuotojai pavaduoja kitus skyriaus/grupės darbuotojus, vykdo pareigybės aprašyme nenumatytus teisėtus nenuolatinio pobūdžio tiesioginio vadovo nurodymus. Vertinant LRT pateiktas darbuotojų dirbančių pagal darbo sutartis ir su jais sudarytas autorines sutartis nustatyta, kad kūriniai – autorinės sutarties objektai iš esmės skiriasi nuo darbuotojui pareigybės aprašymais priskirtų darbo funkcijų. Tai atitinka LRT sutarčių sudarymo aprašo III sk. 12 p. nuostatas.

LRT dėl situacijos, kada tam tikri asmenys teikia laidų vedėjų paslaugas tiek LRT radijuje, tiek televizijoje paaiškino, kad nors laidų vedimas LRT radijuje ir televizijoje yra panašios sritys, jos negali būti laikomos tapačiomis. Šios skirtingos sritys yra skirtingi žurnalistikos formatai, kurie reikalauja skirtingų kompetencijų, pasirengimo ir darbo metodų, tam tikrais atvejais – skirtingo išsilavinimo. Šie skirtumai yra esminiai, todėl aptariamoms funkcijoms (pvz., radijo laidų ir televizijos laidų vedimo), negali būti įforminamos kaip darbo funkcijų gretinimas, nes funkcijų skirtingumas lemia, kad jos nėra tapačios savo pobūdžiu ir profesinėmis kompetencijomis. Dėl šios priežasties radijo ir televizijos laidų vedimas negali būti laikomas viena ir ta pačia darbo funkcija, todėl tokios veiklos gali būti atliekamos skirtingais teisiniais pagrindais, nepažeidžiant darbo funkcijų atskyrimo principo.

LRT taip pat paaiškino, kad autorių kūrinių pirkimas vykdomas vadovaujantis Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymu (su vėlesniais pakeitimais), Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 515 „Dėl radijo ir audiovizualinės žiniasklaidos programų, jų sukūrimo, gaminimo ir transliavimo eteryje laiko pirkimų tvarkos aprašo patvirtinimo“ (su vėlesniais pakeitimais). Nuolatinis, rutininis, techninis tam tikrų darbų atlikimas nėra autorinės sutarties objektas. Tai gali būti perkamų paslaugų objektas arba darbuotojo atliekama darbo funkcija. Todėl kiekvienu atveju, kai sutartimi norima apibrėžti ne vieno, bet keleto kūrinių sukūrimą, vertinama, ar iš tiesų yra tariamasi dėl autorinio darbo, bet ne dėl paslaugų teikimo. Asmens veikla pagal individualios veiklos išduotą pažymą yra savarankiška, kai jo santykiuose su kita sandorio puse nėra būdingų darbo santykiams požymių (susitarimo dėl darbo apmokėjimo, darbo vietos ir funkcijų, darbo drausmės, atostogų ir pan.), asmuo pats sprendžia su savo veikla susijusius klausimus, pats dengia savo išlaidas, susijusias su veiklos vykdymu ir kt.

Įvertinus LRT pateiktas paslaugų teikimo sutartis nustatyta, kad jos kaip ir autorinės sutartys yra tipinės, atitinka VŠĮ Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos autorių ir paslaugų teikimo sutarčių sudarymo ir kontrolės tvarkos aprašo III sk. 3 p. nuostatas. Įvertinus paslaugų teikimo sutartis ir palyginus su pateiktais panašias funkcijas atliekančių darbuotojų pareigybės aprašymais nustatyta, kad nors ir yra funkcijos panašumas, tačiau tais atvejais, kada paslaugas teikė LRT darbuotojai, jos buvo teikiamos kitam, nei darbuotojas dirba departamentui (padaliniui), darbuotojai paslaugas teikė ne darbo metu

(atostogų vaikui prižiūrėti) metu, dalis paslaugų teikimo sutarčių yra vienkartinės, atskirų renginių filmavimui, transliavimui (pvz., Europos dailiojo čiuožimo čempionato, Eurovizijos, ar LRT metų apdovanojimų), o pareigybės aprašymuose yra ne tik tos funkcijos kurios panašios į paslaugų teikimo sutartis, bet visais atvejais nustatytos ir kitos platesnės funkcijos, darbuotojai pavaduoja kitus skyriaus/grupės darbuotojus, vykdo pareigybės aprašyme nenumatytus teisėtus nenuolatinio pobūdžio tiesioginio vadovo nurodymus.

LAT yra išaiškinęs, kad kai kyla šalių ginčas dėl konkrečios sutarties turinio, jos sąlygų, sutartis turi būti aiškinama nustatant tikruosius sutarties šalių ketinimus. Sutarties sąlygos turi būti aiškinamos taip, kad aiškinimo rezultatas nereikštų nesąžiningumo vienos iš šalių atžvilgiu. Aiškinant sutartį, būtina vadovautis ir Civilinio kodekso 1.5 straipsnyje įtvirtintais bendraisiais teisės principais. Tačiau sutarties šalių subjektyviais ketinimais nustatant sutarties turinį galima vadovautis tik jeigu abi šalys sutaria dėl sutarties teksto prasmės (LAT 2025 m. liepos 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-139-381/2025).

Nagrinėjamaais atvejais ginčo tarp sutarčių šalių nekyla nei dėl sutarties turinio, nei dėl sutarties šalių ketinimų. Sutarties šalys įvykdė savo įsipareigojimus civilinėje sutartyje (autorius sukūrė kurinį, užsakovas jį priėmė ir apmokėjo), todėl konstatuotina, kad sutarties turinys ir sąlygos atitinka sutarties šalių ketinimus ir negalima konstatuoti, kad viena iš šalių veikė nesąžiningai ir sudarydama civilinės teisės reguliuojamas sutartis bandė paslėpti darbo santykius. VDI apklausti fiziniai asmenys, kurie teikė paslaugas LRT, teigė, jog sutarties dalykas jiems yra aiškiai suprantamas, jokių nusiskundimų ar dviprasmybių nėra. Pati LRT informavo, kad nėra gavusi jokių oficialių skundų ar pretenzijų iš autorių ar paslaugų teikėjų dėl LRT priimtų sprendimų sudaryti autorines ar paslaugų teikimo sutartis. Taip pat jokių oficialių skundų ar prašymų iš darbuotojų, įskaitant skundus dėl galimo psichologinio smurto darbe, tiesiogiai nėra gavusi ir Valstybinė darbo inspekcija.

Atsižvelgiant į tai, kad sutarčių dalyviai įvykdė savo įsipareigojimus civilinėje sutartyje, sutarties turinys ir sąlygos atitinka sutarties dalyvių ketinimus, ginčo dėl to nekilo, todėl negalima konstatuoti, kad viena iš šalių veikė nesąžiningai ir sudarydama civilinės teisės reguliuojamas sutartis bandė paslėpti darbo santykius.

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 1.78 str. 3 d., nuginčijamas sandoris laikomas galiojančiu tol, kol nėra pripažintas negaliojančiu teismo sprendimu. Taigi civilinės sutarties galiojimo vertinimas ir jos pripažinimas negaliojančia priskirtinas teismų kompetencijai, o administracinė institucija neturi teisės konstatuoti civilinės sutarties negaliojimo.

LAT yra pasisakęs, kad tam tikri bruožai būdingi darbo santykiams gali būti panašūs ir esant civiliniams santykiams, todėl nustačius tik tam tikrus požymius (nesant tokių požymių viseto/sudėties), vienareikšmiškai konstatuoti, kad tarp šalių buvo darbo teisiniai santykiai, nėra pagrindo. Teismų praktikoje laikomasi pozicijos, kad darbo teisinių santykių subjektams nedraudžiama susitarti ir dėl kitokio pobūdžio tarpusavio teisių ir pareigų, jeigu tai neprieštarauja imperatyvams. Darbdavys gali sudaryti su darbuotoju susitarimus, kurie susiję su darbo santykiais, nors jis savaime nėra darbo teisiniai santykiai (LAT Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-169/2009). Vadovaujantis Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 2 str. 7 d., gyventojas gali gauti pajamų ar kitokios ekonominės naudos per tęstinį laikotarpį.

Administraciniu nusižengimu laikomas priešingas teisei, kaltas (tyčinis ar neatsargus) veikimas arba neveikimas, kuriuo kėsinamasi į valstybinę arba viešąją tvarką, nuosavybę, piliečių teises ir laisves, į nustatytą valdymo tvarką, už kurį įstatymai numato administracinę atsakomybę. Asmens padaryta veika pripažįstama administraciniu nusižengimu, kai įrodoma, kad asmens veiksmuose yra administracinio nusižengimo, numatyto ANK specialiojoje dalyje, sudėtis. Administracinio nusižengimo sudėties įrodymas sudaro pagrindą kilti administracinei atsakomybei, priešingu atveju nėra pagrindo taikyti administracinės atsakomybės priemonių. Kad asmuo būtų pripažintas

kaltu padaręs administracinį nusižengimą, turi būti surinkta pakankamai įrodymų, pagrindžiančių jo kaltę.

Suformuotoje administracinių bylų praktikoje teismai ne kartą yra pažymėję, administraciniam nusižengimui, kaip ir kitiems teisės pažeidimams, būdingi šie keturi objektyvieji ir subjektyvieji požymiai: a) objektas; b) objektyvieji požymiai; c) subjektas; d) subjektyvieji požymiai. Administracinio nusižengimo sudėčiai nustatyti reikalingi visi šie elementai. Jeigu bent vieno požymio nėra, nėra ir nusižengimo sudėties kaip visumos. Taigi, tokiu atveju nėra faktinio administracinės atsakomybės pagrindo ir, remiantis ANK 565(1) straipsnio 1 punktu, administracinio nusižengimo teisena negali būti pradėta, o pradėtoji turi būti nutraukta (LAT nutartys administracinių teisės pažeidimų ir nusižengimų bylose Nr. 2AT-30-699/2017, 2AT-10-648/2019, 2AT-57-976/2020, 2AT-81-594/2022, 2AT-20-719/2024 ir kt.).

Objektyvioji administracinio nusižengimo pusė apima išoriškai pasireiškiančius požymius: neteisėtą veiką (veikimą arba neveikimą), pavojingas pasekmes (jeigu jos numatytos normoje), priežastinį ryšį tarp veikos ir pasekmių, taip pat veikos padarymo laiką, vietą, būdą ir kitas reikšmingas aplinkybes. Nagrinėjamu atveju surinkti duomenys neleidžia vienareikšmiškai nustatyti, kad LRT atsakingų asmenų veiksmai (ar neveikimas) atitiktų konkrečios administracinio nusižengimo normos dispozicijoje įtvirtintus objektyviuosius požymius. Pagal nelegalaus darbo teisinį reguliavimą, nelegalus darbas konstatuojamas tik tuo atveju, kai faktiškai egzistuoja darbo santykiams būdingi požymiai, tačiau nėra sudaryta darbo sutartis. Nagrinėjamu atveju nustatyta, kad su paslaugas teikusiais asmenimis buvo sudarytos civilinių paslaugų sutartys; paslaugos buvo teikiamos pagal konkrečiai apibrėžtą rezultatą, o ne pagal darbo funkciją; asmenys nebuvo įtraukti į LRT darbo organizavimo struktūrą, jiems nebuvo nustatytas darbo laikas, vidaus tvarkos taisyklės; atlygis buvo mokamas už suteiktas paslaugas (rezultatą), o ne už darbo laiką; paslaugų teikėjai veikė savarankiškai, prisiėmė veiklos riziką bei savo veiklą buvo deklaravę mokesčių administratoriui, t. y. Valstybinei mokesčių inspekcijai (Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 35 str. 2 d.).

Subjektyvioji administracinio nusižengimo pusė apima asmens kaltę, kuri gali pasireikšti tyčia arba neatsargumu, taip pat asmens psichinį santykį su daroma veika ir jos pasekmėmis. Administracinė atsakomybė gali būti taikoma tik nustačius, kad LRT atsakingi asmenys suvokė arba privalėjo ir galėjo suvokti savo veiksmų neteisėtumą bei numatė arba galėjo numatyti jų pasekmes. Net ir hipotetiškai vertinant situaciją, subjektyvioji pusė taip pat neįrodyta: užsakovas sąmoningai pasirinko civilinių paslaugų sutarčių modelį, remdamasis teisės normomis ir praktika; paslaugų sutartys buvo sudarytos raštu ir prieš atliekant paslaugas, atlygis apskaitytas teisės aktų nustatyta tvarka; nebuvo siekiama nusišalinti darbo santykių ar išvengti darbo teisės reikalavimų; veikta sąžiningai, skaidriai ir prevenciškai, užtikrinant teisinių santykių teisėtumą. Tai tik patvirtina, kad tyčios ar neatsargumo požymių nenustatyta, todėl asmeniui negali būti inkriminuojama kaltė.

VDI patikrinimo metu surinkti duomenys paneigia galimą tyčią, ar neatsargią kaltės formą, nes LRT nesiekė padaryti administracinio teisės pažeidimo, o priešingai laikydamosi ATGTĮ ir civilinės teisės nuostatų sudarė autorines ar paslaugų teikimo sutartis, sudarant paslaugų teikimo sutartis įsitikino, kad paslaugos teikėjas vykdo individualią veiklą, įvykdžius sutartis, tinkamai atsiskaitė su kita sutarties šalimi. Be to siekdama užkardyti galimus pažeidimus susijusių su darbo, paslaugų ir autorinių sutarčių sudarymu vidiniais teisės aktais reglamentavo sutarčių sudarymo procesus, patvirtinto Sutarčių rengimo gaires ir LRT sutarčių sudarymo aprašą ir įpareigojo (LRT sutarčių sudarymo aprašo IV d. 6 p.) departamentų vadovus pagal savo kuruojamą sritį kas ketvirtį peržiūrėti sudarytas ilgalaikes autorines ir paslaugų teikimo sutartis bei įvertinti, ar šios sutartys atitinka autorinių ar paslaugų teikimo sutarčių požymius. Tuo atveju, jeigu sutarties pagrindu sukuriamas autorių teisių objektas ar suteikiamos intelektinio pobūdžio paslaugos prilygtų darbo teisiniams santykiams, sutartis privalo būti nutraukta, informuojama Administracijos vadovybė ir sprendžiamas įdarbinimo klausimas.

Pagal LAT formuoją praktiką, jei *neįrodoma bent vieno sudėties požymio, nėra ir administracinio nusižengimo* (LAT nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-9-489/2024).

Administracinių nusižengimų kodekso 569 str. 1 d. numatyta, kad įrodymai administracinio nusižengimo byloje yra, bet kurie įstatymų nustatyta tvarka surinkti faktiniai duomenys, kuriais remdamiesi administracinio nusižengimo tyrimą atliekantys pareigūnai nustato administracinio nusižengimo padarymo faktą ir aplinkybes, administracinę atsakomybėn traukiamo asmens kaltę, atsakomybę lengvinančias ir sunkinančias aplinkybes ir kitas aplinkybes, turinčias reikšmės bylai teisingai išnagrinėti; šie duomenys nustatomi tokiais priemonėmis: administracinio nusižengimo protokolu, pareigūnų tarnybiniais pranešimais, pranešimais, aktais ar kitais dokumentais, kuriais asmenys, kurie nėra pareigūnai, užfiksavo administracinio nusižengimo požymių turinčios veikos padarymą, nuotraukomis, garso ar vaizdo įrašais, liudytojų, nukentėjusiojo ir administracinę atsakomybėn traukiamo asmens parodymais ir paaiškinimais, ekspertizės aktu, specialisto išvada, daiktiniais įrodymais, daiktų ir dokumentų paėmimo protokolu ir kitokiais dokumentais. Remiantis to paties straipsnio 4 dalimi, teismas ir administracinių nusižengimų bylas ne teismo tvarka nagrinėjanti institucija (pareigūnas) įrodymus įvertina pagal savo vidinį įsitikinimą, pagrįstą išsamiau ir nešališku visų bylos aplinkybių išnagrinėjimu, vadovaudamiesi įstatymu. Tai reiškia, kad nustatant teisiškai reikšmingas aplinkybes turi būti įvertinta byloje surinktų įrodymų visuma, jų pakankumas, nuoseklumas, galimi jų prieštaravimai, logiškumas, atitinkamų duomenų nurodymo aplinkybės bei įrodymų šaltinių patikimumas.

Sprendžiant asmens administracinės atsakomybės klausimą, yra būtina vadovautis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 31 str. 1 d. įtvirtintu nekaltumo prezumpcijos principu bei iš jo išplaukiančiu *in dubio pro reo* principu, pagal kurį visos abejonės bei neaiškumai, kurie negali būti pašalinti, aiškinantini traukiamo administracinę atsakomybėn asmens naudai.

Patikrinimo metu taip pat taip pat buvo vertinama, kaip LRT organizuoja darbuotojų, dirbančių pagal darbo sutartis, darbo laiko apskaitą (buvo vertinami darbuotojų darbo grafikai, darbo laiko apskaitos žiniaraščiai, darbo grafikų sudarymo tvarka), tačiau darbo ir poilsio laiko pažeidimų nenustatyta.

Apibendrinant pažymėtina, kad LRT administracijos ir darbuotojų santykiuose galiojantis sutarčių laisvės principas leidžia šalims pasirinkti tinkamiausią sutarties formą – darbo, civilinę ar autorinę – jei ji neprieštarauja teisės aktams ir realiam darbo santykių ar teikiamų paslaugų turiniui. Taip pat konstatuotina, kad Valstybinė darbo inspekcija neturi jokių duomenų, leidžiančių įtarti psichologinio smurto požymių taikymą šiuose santykiuose.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, informuojame, kad LRT patikrinimo metu nenustatyta nelegalaus ar nedeklaruoto darbo požymių, todėl įvertinus teisinį reglamentavimą, teismų praktiką bei visus patikrinimo metu surinktus duomenis buvo nuspręsta administracinio nusižengimo teisenos nepradėti.

Lietuvos Respublikos vyriausiasis
valstybinis darbo inspektorius

Apolinaras Štikūnas